

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ІНСТИТУТ МИСТЕЦТВ
КАФЕДРА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор
з науково-методичної та навчальної
роботи
Олексій ЖИЛЬЦОВ
«26» _____ 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ДЕКОРАТИВНЕ МИСТЕЦТВО

для студентів спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне
мистецтво, реставрація»
освітнього рівня другого (магістерського)
освітньої програми 023.00.01 «Образотворче мистецтво»

Київ – 2020

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти
Програма № 22.83/20
Жильцов
(підпис) (прізвище, ініціали)
« _____ » _____ 2020

Розробник: Варивончик Анастасія Віталіївна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри образотворчого мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка

Викладач: Варивончик Анастасія Віталіївна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри образотворчого мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри образотворчого мистецтва Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка.

Протокол № 1 від «16» січня 2019 року.

Завідувач кафедри образотворчого мистецтва О. В. Школьна

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми 023.00.01 «Образотворче мистецтво»

«___» _____ 2019 р.

Гарант освітньо-професійної програми 023.00.01 «Образотворче мистецтво» О. В. Школьна

Робочу програму перевірено
«___» _____ 2019 р.

Заступник директора з науково-методичної та навчальної роботи А. О. Таранник

Пролонговано:

На 2019/2020 н.р. (підпис), (ІПБ), «29» 08 2019 р., протокол № 8

На 2020/2021 н.р. (підпис), (ІПБ), «27» 08 2020 р., протокол № 7

На 20___/20___ н.р. _____ (підпис), _____ (ІПБ), «___» ___ 20___ р., протокол № ___

На 20___/20___ н.р. _____ (підпис), _____ (ІПБ), «___» ___ 20___ р., протокол № ___

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	Денна	Заочна
Вид дисципліни	Обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів/годин	2 / 60	
Курс	5	5
Семестр	10	10
Кількість змістових модулів з розподілом:	1	1
Обсяг кредитів	2	2
Обсяг годин, в тому числі	60	60
Аудиторні	34	8
Модульний контроль	4	-
Семестровий контроль	-	-
Самостійна робота	22	52
Форма семестрового контролю	залік	залік

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета дисципліни Курс «Декоративне мистецтво» присвячений історії декоративного мистецтва, особливостям мистецтва вишивання, ткацтва, килимарства, художньої обробки дерева та металу та іншим видам розвитку та використання етнографічного матеріалу на території України.

Завдання вивчення навчальної дисципліни:

1. засвоїти особливості декоративно-прикладного мистецтва;
2. поглибити методи проведення історичних пошуків і досліджень;
3. дослідити історичні факти декоративно-прикладного мистецтва;
4. засвоїти провідні техніки вишивки;
5. дослідити історичний розвиток етнографічного матеріалу на території України;
6. ознайомитися з шедеврами світового декоративного мистецтва, історією їх створення, творчістю провідних мистців.

У результаті вивчення навчальної дисципліни відповідно до освітньо-професійної програми 023.00.01 «Образотворче мистецтво» формуються загальні та фахові компетентності:

Програмні компетентності	Код	Значення компетентності
Загальні компетентності	ЗК 1	Світоглядна: здатність показати усвідомлення рівних можливостей і гендерних питань; здатність діяти з соціальною відповідальністю і громадянською свідомістю; знання і розуміння предметної області і розуміння професії; здатність до абстрактного та аналітичного мислення й генерування ідей; здатність бути критичним та самокритичним
	ЗК 2	Громадянська: здатність діяти на підставі етичних суджень; здатність працювати у команді; уміння мотивувати людей і досягати спільних цілей; здатність до конструктивної взаємодії з іншими людьми, незалежно від їх походження та

		особливостей культури, і поваги до різноманітності; здатність взаємодіяти з іншими людьми у конструктивному ключі, навіть при вирішенні складних питань; відповідально ставитися до завдань і обов'язків
	ЗК 3	Комунікативна: здатність до усного та письмового спілкування рідною мовою; здатність спілкуватися другою (іноземною) мовою; здатність до фахового спілкування з непрофесіоналами в галузі
	ЗК 5	Науково-дослідницька: здатність проведення досліджень на відповідному рівні; здатність генерувати нові ідеї (креативність)
	ЗК 6	Самоосвітня: Здатність навчатися та самонавчатися; здатність працювати автономно
	ЗК 7	Універсальна: здатність до планування та розподілу часу; здатність виявляти, ставити і вирішувати проблеми; здатність застосовувати знання на практиці; здатність приймати обґрунтовані рішення; можливість взяти на себе ініціативу та змінювати дух підприємництва й допитливості; здатність оцінювати і підтримувати якість роботи; здатність адаптуватися та діяти в нових ситуаціях і впоратися з тиском
Фахові компетентності спеціальності (ФК)	ФК 1	Організаційна: здатність до співпраці з митцями та фахівцями інших спеціальностей; здатність до організації й виконання оригінальних творчих проектів у складі групи; здатність до організації та проведення творчих заходів мистецького спрямування; здатність до самостійної розробки та реалізації авторських проектів у галузі художньої діяльності.
	ФК 2	Естетико-культурологічна: здатність до естетизації середовища та активної участі у соціокультурному житті; здатність виявляти художні знання, які відображають видову специфіку та взаємодію візуальних мистецтв; здатність до формування сучасного художньо-творчого мислення, застосування набутих знань на практиці.
	ФК 3	Особистісно-креативна: здатність до самостійного прийняття сміливих рішень, генерування нових оригінальних ідей для досягнення творчих цілей; здатність до самокритики задля бажання досягти успіху.
	ФК 4	Художньо-творча: здатність до самостійної науково-дослідницької, організаційної діяльності у галузі: станкового живопису, вільної та друкованої графіки, рекламного та виставкового дизайну, художньої кераміки та скла.
	ФК 7	Практична: здатність застосовувати здобуті знання на практиці, розв'язувати складні задачі в галузі виставкової, галерейної, мистецької, викладацької діяльності

3. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

Знати:

1. історичні витоки та особливості декоративно-прикладного мистецтва;
2. основні техніки вишивки та принципи виготовлення вишитих виробів;

3. особливості застосування українського декору в декоративному мистецтві.

Вміти:

- орієнтуватися в особливостях художнього оформлення предметів декоративно-прикладного мистецтва різних регіонів України;
- аналізувати та диференціювати домоткані вироби;
- використовувати декоративно-прикладний орнамент та його трансформації у процесі виготовлення авторських виробів.

Програмні результати навчання:

Код	Значення програмного результату
ПРН 1	Здатність діяти в соціумі з урахуванням світоглядних орієнтирів інших членів суспільства, навчатися й працювати
ПРН 2	Здатність усвідомлювати власну причетність до традицій і цінностей національної культури, спрямовувати власну творчість на соціальні проблеми, дотримуватися етичних принципів у професійній діяльності.
ПРН 3	Володіння методами міжособистісних комунікацій, дотримуючись норм толерантності. Здатність до творчого та професійно-ділового спілкування із застосуванням фахової термінології.
ПРН 5	Здатність вести мистецьку діяльність, знання особливостей художньої мови.
ПРН 6	Здатність до навчання й самостійної науково-дослідної діяльності
ПРН 8	Уміння брати на себе функції лідера у колективі, організувати роботу художніх колективів, виконувати оригінальні творчі проекти, проводити майстер-класи, дискусії на мистецьку тематику.
ПРН 9	Уміння використовувати характерні особливості художньо-образної мови різних видів та жанрів мистецтва, розуміння зв'язків образотворчого мистецтва з іншими видами мистецтва, природним і культурним середовищем життєдіяльності людини.
ПРН 10	Уміння генерувати та втілювати нові оригінальні ідеї для досягнення творчих цілей. Готовність підвищити рівень власних професійних компетентностей, вивчати досвід роботи провідних зарубіжних та українських митців.
ПРН 11	Уміння вести як індивідуальну, так і брати участь у колективній експозиційній, галерейній, музейній діяльності, створювати творчі проекти, метою яких є демонстрування мистецького потенціалу країни на міжнародній арені, ознайомлення з вітчизняним культурним спадком світової спільноти
ПРН 12	Уміння працювати з об'ємною, правдоподібною та суперечливою інформацією, критично оцінювати інформацію, використовувати власний досвід, відомості з суміжних галузей
ПРН 15	Володіння навичками вести професійну діяльність, прийомами професійного спілкування, нести соціальну відповідальність за результати своєї професійної праці
ПРН 16	Уміння рахуватися з соціальними нормами та правами інших людей, прагнути до повсякчасного та максимального розгортання життєвого потенціалу власної особистості
ПРН 17	Уміння особистості взаємодіяти з оточуючим соціальним середовищем, будувати партнерські стосунки, здатність до кооперації, достатній рівень комфортності для того, щоб не йти врозріз з вимогами суспільства

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					Самостійна
		Аудиторна					
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль I. Історичний розвиток декоративного мистецтва							
Тема 1. Історичні витоки та розвиток виробів декоративного мистецтва. Лялька-мотанка на території України	14			10			4
Тема 2. Українське народне ткацтво та килимарство.	14			8			6
Тема 3. Архітектурно-декоративна і декоративно-ужиткова кераміка	14			8			6
Тема 4. Художня обробка дерева та металу на території України	14			8			6
Модульний контроль	4						
Разом	60			34			22
Підготовка та проходження контрольних заходів							
Усього	60			34			22

Тематичний план для заочної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					Самостійна
		Аудиторна					
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль I. Історичний розвиток декоративного мистецтва							
Тема 1. Історичні витоки та розвиток виробів декоративного мистецтва. Лялька-мотанка на території України	14			4			10
Тема 2. Українське народне ткацтво та килимарство.	14			4			10
Тема 3. Архітектурно-декоративна і декоративно-ужиткова кераміка	16						16
Тема 4. Художня обробка дерева та металу на території України	16						16
Модульний контроль							
Разом	60			8			52
Підготовка та проходження контрольних заходів							
Усього	60			8			52

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль I. Історичний розвиток декоративного мистецтва

Тема 1. Історичні витoki та розвиток виробів декоративного мистецтва.

Лялька-мотанка на території України (10 год.)

План виконання практичної роботи

Мета: формування практичних навичок виконання власної ляльки-мотанки.

Завдання: Зібрати зразки ілюстрацій стародавніх ляльок-мотанок (формат А4). Створити власну ляльку-мотанку за мотивами стародавніх українських зразків (формат А4).

Рекомендована література	
Основна: [1]; [3]; [4].	Додаткова: [1]; [3]; [5]; [6].

Тема 2. Українське народне ткацтво та килимарство (8 год.)

План виконання практичної роботи

Мета: формування практичних навичок виконання власних малюнків на основі дослідження українського народного ткацтва та килимарства.

Завдання:

- замалювати орнаменти з ілюстрацій стародавніх зразків;
- розробити орнаментальну композицію на основі елементів орнаментів виробів українського народного ткацтва та килимарства за допомогою графічних засобів і композиційних прийомів (формат А4);
- розробити власні орнаментальні композиції на основі елементів орнаменту українського народного ткацтва та килимарства (формат А4).

Рекомендована література	
Основна: [1]; [3]; [4].	Додаткова: [1]; [3]; [5]; [6].

Тема 3. Архітектурно-декоративна і декоративно-ужиткова кераміка (8 год.)

План виконання практичної роботи

Мета: формування практичних навичок виконання власних малюнків на основі дослідження української декоративної і декоративно-ужиткової кераміки.

Завдання:

- проаналізувати ілюстрації зразків декоративної і декоративно-ужиткової кераміки України;
- замалювати орнаменти з ілюстрацій стародавніх зразків;
- розробити орнаментальну композицію на основі елементів орнаментів виробів української декоративної і декоративно-ужиткової кераміки за допомогою графічних засобів і композиційних прийомів (формат А4).
- розробити власні орнаментальні композиції на основі елементів орнаменту української декоративної і декоративно-ужиткової кераміки (формат А4)

Рекомендована література	
Основна: [2]; [3]; [6].	Додаткова: [1]; [3]; [5]; [6].

Тема 4. Художня обробка дерева та металу на території України (8 год.)

План виконання практичної роботи

Мета: формування практичних навичок виконання власних малюнків на основі дослідження зразків художньої обробки дерева та металу на території України.

Завдання:

- проаналізувати ілюстрації зразків з художньої обробки дерева та металу на території України;
- замалювати орнаменти з ілюстрацій стародавніх зразків;
- розробити орнаментальну композицію на основі елементів орнаментів виробів з художньої обробки дерева та металу на території України за допомогою графічних засобів і композиційних прийомів (формат А4);
- розробити власні орнаментальні композиції на основі елементів орнаменту художньої обробки дерева та металу на території України (формат А4).

Рекомендована література	
Основна: [2]; [3]; [7].	Додаткова: [1]; [3]; [5]; [6].

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	Не передбачено навчальним планом	
Відвідування семінарських занять	1	Не передбачено навчальним планом	
Відвідування практичних занять	1	17	17
Робота на семінарському занятті	10	Не передбачено навчальним планом	
Робота на практичному занятті	10	4	40
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	Не передбачено навчальним планом	
Виконання завдань для самостійної роботи	5	4	20
Модульний контроль (перегляд)	25	1	25
Разом		-	102
Максимальна кількість балів:		102 + 425 (бали за 9 семестр) = 527	
Розрахунок коефіцієнта:		527 : 100 = 5,27	
Екзамен:		-	

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Тема 1. Історичні витоки та розвиток виробів декоративного мистецтва. Лялька - мотанка на території України (4 год.)

Мета: Формування практичних навичок створення власної ляльки-мотанки.

Завдання: Охарактеризувати особливості українського декоративного мистецтва. Зібрати зразки ілюстрацій стародавніх ляльок - мотанок (формат А4).

Рекомендована література	
Основна: [2]; [3]; [5].	Додаткова: [1]; [3]; [5]; [6].

Тема 2. Українське народне ткацтво та килимарство (6 год.)

Мета: Формування практичних навичок створення власних ескізів з ткацтва та килимарства.

Завдання: проаналізувати ілюстрації зразків ткацтва і килимарства України; створити два ескізи з ткацтва та килимарства за стародавніми зразками.

Рекомендована література	
Основна: [2]; [3]; [5].	Додаткова: [1]; [3]; [5]; [6].

Тема 3. Архітектурно-декоративна і декоративно-ужиткова кераміка (6 год.)

Мета: Формування практичних навичок створення власних ескізів з архітектурно-декоративної і декоративно-ужиткової кераміки.

Завдання: проаналізувати ілюстрації зразків декоративної і декоративно-ужиткової кераміки України; створити два ескізи з архітектурно-декоративної та декоративно-ужиткової кераміки за стародавніми зразками.

Рекомендована література	
Основна: [2]; [3]; [5].	Додаткова: [1]; [3]; [5]; [6].

Тема 4. Художня обробка дерева та металу на території України(6 год.)

Мета: формування практичних навичок створення власних ескізів з обробки дерева та металу.

Завдання: проаналізувати ілюстрації зразків з художньої обробки дерева та металу на території України; створити два ескізи з обробки дерева та металу за стародавніми зразками.

Рекомендована література	
Основна: [2]; [3]; [5].	Додаткова: [1]; [3]; [5]; [6].

Карта самостійної роботи магістра

Змістовий модуль та теми курсу	Кільк. годин	Бали
Змістовий модуль I		
Історичний розвиток декоративного мистецтва		
Охарактеризувати особливості українського декоративного мистецтва. Зібрати зразки ілюстрацій стародавніх ляльок - мотанок (формат А4).	4	5
Проаналізувати ілюстрації зразків ткацтва і килимарства України; створити два ескізи з ткацтва та килимарства за стародавніми зразками (формат А4).	6	5

Проаналізувати ілюстрації зразків декоративної і декоративно-ужиткової кераміки України; створити два ескізи з архітектурно-декоративної та декоративно-ужиткової кераміки за стародавніми зразками (формат А4).	6	5
Проаналізувати ілюстрації зразків з художньої обробки дерева та металу на території України; створити два ескізи з обробки дерева та металу за стародавніми зразками (формат А4).	6	5
Разом	22	20

Критерії оцінювання рівня виконання завдань для самостійної роботи:

1. своєчасність виконання;
2. повнота обсягу виконання;
3. якість виконання;
4. самостійність виконання;
5. виявлення ініціативності;
6. виявлення творчого підходу.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Модульний контроль здійснюється по закінченні модуля у вигляді перегляду робіт за визначений період за елементами змістового модулю.

Критерії оцінювання	Кількість балів
Роботи відповідають завданням, оригінальні, охайні.	21 – 25
Роботи відповідають завданням, відчувається творчий підхід до виконання, але є несуттєві недоліки в композиційних побудовах.	17 – 20
Достатній рівень виконання робіт, проте є суттєві композиційні недоліки, невдалий вибір прийомів.	13 – 16
Роботи частково відповідають завданням, невдалий вибір прийомів, значні технічні помилки.	9 – 12
Низький рівень виконання робіт. Невизначеність композиції, відсутність цілісності мотиву, неохайність виконання.	5 – 8
Роботи не відповідають завданням, роботи неохайні, значні композиційні та технічні, технологічні помилки, не завершені.	1 – 4

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

У 10 семестрі з навчальної дисципліни «Декоративне мистецтво» навчальним планом передбачено підсумковий модульний контроль (залік), який виставляється, як сума балів за всі форми роботи протягом навчального року.

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю і екзамену

У 10 семестрі з навчальної дисципліни «Декоративне мистецтво» навчальним планом передбачено підсумковий модульний контроль (залік), який виставляється, як сума балів за всі форми роботи протягом навчального року.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками.
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок.
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності.
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ «ДЕКОРАТИВНЕ МИСТЕЦТВО»

Модулі	Змістовий модуль I
	Історичний розвиток декоративного мистецтва
Бали	102 бали
Практичні заняття	T1. Історичні витоки та розвиток виробів декоративного мистецтва. Лялька - мотанка на території України (10 балів за роботу)
	T2. Українське народне ткацтво та килимарство (10 балів за роботу)
	T3. Архітектурно-декоративна і декоративно-ужиткова кераміка (10 балів за роботу)
	T4. Художня обробка дерева та металу на території України (10 балів за роботу)
Відвідування практичних занять	17 балів
Загалом	57 балів
Самостійна робота	П. 6.2 (5 балів)
	П. 6.2 (5 балів)
	П. 6.2 (5 балів)
	П. 6.2 (5 балів)
	20 балів
Види поточного контролю	МКР - 25 балів
Підсумковий рейтинговий бал	Разом: 102 + 425 (бали за 9 семестр) = 527 (коефіцієнт успішності: 527 : 100=5,27)

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Основна (базова):

1. Антонович Д. Українська культура / [Упорядник Ульяновська С.В.]. – К.: Либідь, 1993. – 592 с. (Наявний в бібліотеці Університету в кількості 1 примірника)
2. Антонович Є. Декоративно-прикладне мистецтво / Антонович Є., Захарчук-Чугай Р., Станкевич М. – Львів: Світ, 1992. – 272 с. (Наявний в бібліотеці Університету в кількості 11 примірників)
3. Захарчук-Чугай Р. В. Українська народна вишивка : Західні області УРСР / Р. В. Захарчук-Чугай. – К. : Наукова думка, 1988. – 190 с. (Наявний в бібліотеці Університету в кількості 1 примірника)
4. Кара-Васильєва Т. В. Українська народна вишивка / Т. В. Кара-Васильєва, А. О. Заволокіна ; ред. С. Головка ; худож. Т. Щур. – К. : Либідь, 1996. – 96 с. : іл. (Наявний в бібліотеці Університету в кількості 3 примірників)
5. Кара-Васильєва Т. В. Українська сорочка (Таємниці чарівної нитки): Альбом / Тетяна Валеріївна Кара-Васильєва. – К.: Мистецтво, 1982. – 146 с. (Наявний в бібліотеці Університету в кількості 49 примірників)
6. Миловский А. С. Народные промыслы = Folk arts and crafts : встречи с самобытными мастерами / А. С. Миловский ; ред. Т. И. Кондрашова. – М. : Мысль, 1994. – 398 с. : ил. (Наявний в бібліотеці Університету в кількості 1 примірника)
7. Рондели Л. Д. Народное декоративно-прикладное искусство: книга для учителя / Л. Д. Рондели. – М. : Просвещение, 1984. - 144 с. : ил. (Наявний в бібліотеці Університету в кількості 2 примірників)

Додаткова:

1. Никорак О. Українська народна тканина XIX–XX ст.: Типологія, локалізація, художні особливості. Част. I: Інтер'єрні тканини / О. Никорсек. – Львів: Ін-т народознавства НАН України, 2004. – 216 с.
2. Рогинська Ф. Радянський текстиль / Ф. Рогинська. – М., Мистецтво, 1980. – 234 с.
3. Селівачов М. Лексикон української орнаментики / Селівачов М. – К.: Ред. вісника АНТ, 2005. – 399 с.
4. Темерин С. М. Русские года: очерки / С. М. Темерин. – М.: Мистецтво, 1960. – 215 с.
5. Чегусова З. Декоративне мистецтво. XX століття. 200 імен: Альбом-каталог / З. Чегусова. – К.: ЗАТ Атлант, 2002. – 198 с.
6. Черновський О. Етапи розвитку українського декоративно-прикладного мистецтва / О. Черновський // Народна творчість та етнографія. – 1967. – № 4. – С. 102.